

Nyári Közgazdaságtan Műhely

Közgazdaságtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2001. július 9–10.

A külföldön végzett, illetve tanuló magyar PhD diákok és a hazai tudományos élet közötti kapcsolatteremtés elősegítésére *Kőrösi Gábor* Nyári Közgazdaságtan Műhely elnevezéssel programot szervezett a Közgazdaságtudományi Kutatóközpontban. A műhely célja, hogy lehetővé tegye a kommunikációt a Magyarországon és külföldön kutatók, illetve volt és leendő PhD diákok között. Kilenc fiatal kutató adta elő téziseit, készülő dolgozatát vagy tanulmányát.

Az előadásokat követő vitát minden esetben felkért hozzászóló kezdte – rendszerint igen kritikus és alapos véleménnyel. Mivel a közönség felkészültsége egy-egy témakörben egyenetlen volt, az opponens olykor még az elméleti háttér felvázolásával is szolgált.

Az első előadást *Fertő Imre* tartotta, *L. J. Hubbarddal* írt tanulmányukról, amelynek címe: Mezőgazdasági termékek iparágon belüli kereskedelme Magyarország és az Európai Unió között (*Intra-Industry Trade in Agri-Food Products between Hungary and the EU*).¹ Számításaik szerint az iparágon belüli kereskedelmet mérő Grubel–Lloyd-index enyhe növekedést mutat, de termékenként, időszakonként és országonként eltérő, különböző bilaterális integrációt és fejlettségi szintet feltételezve; magas időbeli varianciája pedig a teljestől még messze levő gazdasági átalakulási folyamatot tükröz. Magyarországon 1992 és 1998 között az iparágon belüli vertikális kereskedelem, illetve az iparágak közti kereskedelem dominált. Az index a csatlakozási egyezmény aláírása óta nőtt, és arra számítanak, hogy az EU-tagság tovább növeli az iparágak közti kereskedelmet. A szerzők a liberalizáció alkalmazkodási költségeit viszonylag magasnak tartják. Megállapítják, hogy az iparágon belüli kereskedelem foka és szintje között különbséget kell tenni, ez utóbbira a Grubel–Lloyd-index nem bizonyult hatékony indikátornak.

Horváth Réka Barcelonában készült dolgozatának címe: Közös kutatás és vállalati hatékonyság (*Cooperative Research and Firm Performance*). Az előadó a vállalatok közötti kutatási együttműködések vállalati teljesítményre tett hatását tesztelte empirikusan, több adatbázis összehangolásával, és azt találta, hogy a kormányzatoknak érdemes támogatniuk a kutatási együttműködéseket, például a jogi háttér elősegítésével. Horváth Réka az együttműködések hatását középtávon vizsgálta, és arra a következtetésre jutott, hogy a közös kutatások elsősorban a költségsökkentés terén jártak jelentős előnnyel. Az amerikai minta alapján számított eredmények voltak a legmeggyőzőbbek. Legkevésbé eredményesnek az egyetemekkel kötött együttműködések bizonyultak, de ebben az esetben a minta viszonylag kicsi volt, és valószínűleg az ilyen projektek hosszabb távon hoznak eredményt. Bírálója, *Halpern László* főként a vizsgált időszak hosszát kifogásolta – szerinte hosszabb távon kellene elemezni az együttműködéseket –, és a hatékonyság többféle definíciójára is kitért. Egyes hozzászólók néhány sikeres japán együttműködés nem túl szerencsés lemásolását látták a kutatási együttműködésekben, és a tanulmányból az iparágankénti lebontást hiányolták.

Délután elsőként *Nagypál Éva* ismertette dolgozatát, Fix idejű munkaszerződések Eu-

¹ E tanulmány átdolgozott változatát lásd a *Közgazdasági Szemle* jelen számának 766–778. oldalán.

rópában, az összeállésből adódó tanulás alapján címmel (*Fixed-Term Contracts in Europe: A Reassessment in Light of the Importance of Match-Specific Learning*). A szerző a rugalmas, nulla vagy alacsony elbocsátási költséggel járó fix idejű munkaszerződések termelékenységre gyakorolt hatását vizsgálta (az állandóhoz hasonlítva), amelyet két tényező – a foglalkoztatási idő és a termelékenység viszonya, illetve a munkavállalók foglalkoztatásban eltöltött idő szerinti eloszlása – határoz meg. Ha az összeállítás-specifikus tanulás fontos tényező a vállalat számára, akkor a modell szerint a fix szerződés rugalmasságából adódóan termelékenységnövekedés várható, amely függ a tanulás természetétől, azaz attól, hogy munka közbeni tanulásról vagy a párosítás hatékonyságából származó termelékenységnövekedésről van-e szó. Csak munka közbeni tanulás esetén a termelékenységi hatás negatív, míg az utóbbi esetben – mivel több kísérletezésre nyílik lehetőség – a kísérletezéstől függően pozitív és negatív is lehet. A korábbi empirikus eredményeket felhasználó számítás szerint a fix idejű szerződések összehatásaként 0,6 százalékkal nő az egy főre jutó kibocsátás, illetve az elbocsátási költségek csökkenését is figyelembe vesszük, ez a növekedés 1 százalék. A tanulmány bírálója, *Gábor R. István* kiemelte a gondolatmenet nagyfokú érthetőségét és intuitív voltát, de a bérgörbe időbeli alakulásának figyelembevételét hiányolta a modellből.

Ambrus-Lakatos Loránd az ultimátumjátékról *Meszerics Tamással* közösen írt elemzését adta elő, melynek címe: Az ultimátumjáték kísérleti vizsgálata, a versengő motivációk szerepe (*An Experimental Analysis of the Ultimatum Game: The Role of Competing Motivations*). A CEU és Rajk László Szakkollégium diákjai körében végzett kísérletekkel öt hipotézist teszteltek a haszonmaximalizálási és a kevésbé tiszta igazságossági elv viszonyáról. A kísérletek során az eredeti ultimátumjáték annyiban módosult, hogy az első játékos egy véletlenszerű eseménnyel (kockadobással) emelhetne vagy csökkenthetne a felosztandó összeget. A kísérletek szerint az első játékos kockadobásának pozitív, illetve negatív hatásától függően általában növelte, illetve csökkentette saját arányát a felosztandó összegből az ajánlatában. A kísérletek tanulási folyamatot is jeleztek: akiknek korábban nem fogadták el az ajánlatát, azok többsége később növelte a másíknak felajánlott összeget. Az eredmények versengő motivációk jelenlétét igazolták. A hozzászólók felvetették, hogy a kísérletek során az ismétlésekből származó tanulás és a módosított játék hatása összekeveredik, valamint felmerült, hogy a kockadobás helyett érdemes lett volna valamilyen verseny kialakítása: például az első játékos az legyen, aki egy kvízkérdésre hamarabb válaszol jól. Néhányan megkérdőjelezték azt a feltételezést, hogy a felosztandó összeg nagysága a felkínált arányon nem változtat. *Köllő János* a béralku és az ultimátumjáték analógiájára hívta fel a figyelmet.

Az első napot *Váradí Balázs* beszámolója zárta, dolgozatának címe: Többtényezős költségfüggvény becslése az amerikai felsőoktatásra vonatkozóan (*Multiproduct Cost Function Estimation for American Higher Education*). A felsőoktatás különböző területein (graduális, posztgraduális képzés, oktatás és kutatás) vizsgálta, léteznek-e méretgazdaságossági hatások (*economies of scale*), illetve választékgazdaságossági hatások (*economies of scope*), és ha igen, milyen mértékűek. A tanulmány egy mutatót vezet be az oktatási output mérésére: az adományok hányadával közelíti a puha költségvetési korlát mértékét, továbbá érzékenységi vizsgálatot végez a költségek és az outputok specifikációjára vonatkozóan. Kvadratikus, többtényezős költségfüggvény alkalmazásával azt találja, hogy a magán- és az állami felsőoktatási intézmények költségfüggvénye eltérő. A magánintézményeké konzisztens, különböző verziók esetén is ugyanazt az eredményt mutatja, míg az állami intézményeké rendkívül érzékeny a specifikáció apró eltéréseire is. A magánintézmények esetében van változatosságból eredő költségmegtakarítás, méretgazdaságosság viszont csak az átlagos intézményi méret felett jön létre. Itt a továbbtanuló diákok esetén a tanítás marginális költsége nő, az alapképzésű diákok esetén csök-

ken. Az állami intézményekről a vizsgálat nem bizonyít semmit, az eredmények szerint nincsen választékból eredő gazdaságosság.

A Nyári Műhely második napján *Virág Gábor Molnár Józseffel* írt dolgozatát mutatta be, *Optimális árverések externáliák és jelzések esetén (Optimal auctions with externalities and signaling)* címmel, amelyben különféle, bevételmaximalizáló aukciókat vizsgálunk, informált és nem informált fogyasztókat feltételezve, ahol az árverés során a vállalatok típusát felfedő információ kiadása bizonyos fogyasztói preferenciák mellett optimális lehet. Az árverőnek olyan mechanizmust kell terveznie, amelyben nemcsak az a fontos, hogy ki nyeri el a terméket vagy engedélyt, hanem az is, mennyi információ táruhat fel mint jelzés az árverés során. Feltételezéseik szerint az eladó – amint az érdekében áll – hihetően tud információt közzétenni és visszafogni. A vevők hasznosságfüggvényének konvexitásától, illetve konkavitasától függően az eladó számára optimális lehet az információt teljes mértékben felfedő vagy az azt elrejtő aukció is. A hozzászólók a modell matematikailag kifogástalannak találták, egyedül a hasznosságfüggvény konvex – kockázatkedvelő fogyasztókat feltételező – változatának valóság közelségét tartották kérdésesnek.

Rátvai Attila a Relatív árak ferdesége és az infláció (*Relative Price Skewness and Inflation*) című írását ismertette. A dolgozat az egyedi ársokkoknak az infláció dinamikájára tett hatását teszteli, strukturális VAR modell felhasználásával. Az (s, S) árelmélet segítségével, aszimmetriamutatók felhasználásával arra az eredményre jut, hogy éves időhorizonton az egyedi sokkok az inflációs előrejelzések hibájának 25-30 százalékát magyarázzák, és a sokkok a zavarás után 3-5 hónappal az infláció növeléséhez vezetnek. Bírálója, *Kőrösi Gábor* szerint a magyar infláció eloszlása döntően szimmetrikus, nem ferde, csupán néhány szélsőség zavarja meg, és emiatt látszik aszimmetrikusnak. Felvetette, hogy az eloszlás (s, S) miatti kétoldalú csonkolása szintén az aszimmetriamutató növekedéséhez vezethet még szimmetrikus eloszlás esetén is, ha a csonkolás nem megfelelő.

Paál Beatrix A Friedman-szabály szuboptimális volta és az optimális pénzmennyiség (*The sub-optimality of the Friedman rule and the optimum quantity of money*) címmel mutatta be modelljét. *Bruce D. Smithszel* készített munkája szerint létezik olyan pozitív nominális kamatláb, amely mellett a gazdasági növekedés maximális. A Friedman-szabályt megkérdőjelező gazdaságtörténeti bevezető után következett a modell, melyben a szerzőpáros abból indul ki, hogy a Friedman-szabály követésének költsége az alacsony beruházási hányad és – endogén növekedési modellt feltételezve – az ebből adódó alacsony növekedési ráta. A szabály követésének haszna pedig a bankok részéről a megfelelő likviditás biztosítása és a készpénzt igénylő tranzakciók számának csökkenése. A szerzők a költségek és hasznok összevetésével azokat a körülményeket keresik, amelyek esetén a Friedman-szabály követése optimális. Ezen átváltás feltételezése esetén a túl magas (meghatározott küszöbszintet meghaladó) infláció és nominális kamatláb a gazdasági növekedést hátrányosan érinti. Megtalálják a paraméterek függvényében azt a nullánál nagyobb nominális kamatlábat, amely mellett a növekedés maximális, és vizsgálják, mely esetekben érdemes ehhez ragaszkodni. Dolgozatukat *Vincze János* bírálta, aki a Friedman-szabályt megkérdőjelezhetőnek és megvalósíthatatlannak tartja, valamint a növekedés függvényében ábrázolt infláció növekvő, majd csökkenő görbáját sem találja igazoltnak.

A műhely munkáját *Benczúr Péter* beszámolója zárta, aki Tanulás, zajnövelő ügyletek, a volatilitás és a kötvényekért fizetett felár (*Learning, noise traders, the volatility and the level of bond spreads*) címmel adott elő, és a likviditási prémiumot vizsgálta a variancia megnövekedése esetén. A kötvényekért fizetett, olykor megmagyarázhatatlanul magas felárat ő nem irracionális vagy korlátozottan racionális vásárlói magatartással, hanem a vásárlók eltérő informáltságával, szűk piaccal és likviditási zavarokkal magya-

rázza. Diamond–Dybvig-típusú modelljében – amelyben a befektetők likviditási kockázattal szembesülnek – a kötvényt vásárlók nemfizetési kockázatra vonatkozó tanulási sebessége növelheti a kötvényért fizetett prémiumot: a jövőbeli volatilitásnövekményre vonatkozó információ a jelenlegi kötvényárfolyamot csökkenti, a modell szerint akár 50 százalékkal is. A tanulmány összehasonlítja a gyorsított információ hatását a kötvényt kibocsátók és megvásárlók körében. Az összehasonlítást a szerző két részre bontotta: túlkínálási hatás és jóléti fluktuációs hatás.

Az előadások után kötetlen formában nyílt lehetőség a továbbtanulást fontolgató és a PhD-t teljesített diákok közötti beszélgetésre. A szervezők szerint lesz folytatás a következő nyáron is. A dolgozatok a http://www.econ.core.hu/hirek/nyari_muhely címen érhetők el.

Tóth Réka